

26. Храпливий Є. Шляхи праці нашої суспільної агрономії / Є. Храпливий. – Львів : Накл. Крайового госп.товариства “Сільський господар”, 1932. – 35 с.
27. Храпливий Є. Як піднести наше хліборобство / Є.Храпливий. – Львів : Накл. Крайового госп. товариства “Сільський господар”, 1932. – 38 с.
28. ЦДІА України у м. Львові, ф.302, оп.1, Крайове сільськогосподарське товариство “Сільський господар”, м. Львів. 1899–1944, спр.91, арк.3.
29. ЦДІА України у м. Львові, ф. 302, оп. 1, спр. 428, арк. 8-10.
30. ЦДІА України у м. Львові, ф.302, оп. 1, спр. 668.

В статтє проанализированы формы и методы сотрудничества общества "Сельский хозяин" с украинским кооперативными организациями Восточной Галиции в 20-30-х гг. XX в. Показано, что взаимодействие кооперации и "Сельского хозяина" направлялась на подъем благосостояния и хозяйственной культуры украинского населения края, воспитание национально сознательного гражданина - хозяина своей земли

Ключевые слова: кооперация, культура хозяйствования, благосостояние, просветительская деятельность.

The article analyzes the forms and methods of cooperation of Association Silskyi Hospodar (Village Farmer) with cooperative organizations of the Ukrainian Eastern Galicia in the 20-30's. in XX century. It is shown that the interaction of cooperation and Village Farmer was aimed at raising the economic welfare and culture of the Ukrainian population, the education of nationally conscious citizen - the owner of his land.

Keywords: cooperation, culture management, welfare, educational activity.

УДК 372.48

ББК 63.3 (4 Укр)

Олександра Троханяк

ІСТОРИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ ПІДПІЛЛЯ ОУН В ДРУГІЙ ПОЛ. 30-х рр. НА ТЕРЕНАХ БЕРЕЖАНЩИНИ

У даній статті досліджується та аналізується боротьба Організації українських націоналістів у другій половині 30-х років ХХ ст. в Галичині та й зокрема на Бережанщині. На основі різних джерел доведено, що діяльність ОУН була підпільною, з метою уникнення арештів та ув'язнень, які постійно проводила польська, а потім і радянський влада, але існували й відкриті акти протесту проти польської мови в школах, заборони української культури, організації тощо.

Ключові слова: Організація українських націоналістів, боротьба, підпілля, протести, виступи, відозви, поліція, арешти, ув'язнення.

Діяльність Організації українських націоналістів ввійшла в історію України як одна зі сторінок багатогранної подвижницької боротьби українського народу за свою незалежність, значення якої важко переоцінити, особливо в сучасний період, коли на сході країни йде нова боротьба, яку вже можна назвати війною. Але Польська держава, на теренах якої перебувала Західна Україна, не могла дозволити існування такої організації, яка боролась за відокремлення своїх територій, тому діяльність Організації була наймовірно конспіративною. Не можна сказати, що на даний час є мало досліджено про цю громадсько-політичну організацію, але такі дослідження здійснені взагалом і мало по окремих округах, тому опрацювання теми по Бережанському повіту дасть глибше розуміння даної теми, а отже важливим аспектом дослідження саме підпільної діяльності Організації українських націоналістів (ОУН) на Бережанщині знайшло своє відображення в даній статті.

Розглядаючи означену проблему, основна увага відведена питанням боротьби ОУН за свою незалежність, а так як поляки боялись збройного повстання українців, то проводили широку розвідувальну роботу і масові арешти та ув'язнення українських активістів, тому підготовку до різних акцій приходилось робити дуже утаємничено. І в архівних документах є вказано про факти уже здійснені. Восени 1939 р. приходить радянська влада, яка не хетує документами таємної польської поліції і всіх хто хоч в

чомусь підозрювався польською владою – були заарештовані та ув'язнені. Тому й тепер оунівцям прийшлося діяти надто підпільно.

Питання підпільної діяльності ОУН на Тернопільщині і особливо в Бережанському повіті, є ще недостатньо вивченим, тому автор ставить за мету висвітлити основні події, що проходили в даному регіоні, і які були великою складовою всього національного руху Західної України за свою незалежність.

Дане питання є продовженням вивчення історії Галичини і зокрема провінції Бережанщини, яке бере початок з відносин польського уряду до українців з моменту відновлення Польської держави у ХХ ст. та боротьба українців зі всіма негативними проявами її політики. Про факти діяльності різних українських політичних сил та їх боротьбу не мало сказано учасником боїв Ю.Борцем [12] та іншими, що залишили свої спогади в 3-томній праці по історії Бережанщини [9–11], багатьма українськими істориками та зокрема про Галичину і в її складі Бережанщину написано автором даної статті – О.С. Троханяк [16–20]. А також важливими дослідниками означеної проблеми по галицькому краю є Н.Мизак [14], Т. Гривул [13], М. Посівнич [15] та інші, і хоч в даній статті не цитовані, та їх дослідження відіграють велику роль у трактуванні всіх фактів.

Для підготовки статті використано численні факти збережені в архівах, аналізуючи сказане в них можна чіткіше окреслити дану проблему. Достатньо детальні матеріали отримано з Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного історичного архіву України у Львові та з Державного архіву Тернопільської області. Вони дають можливість деталізувати всю картину історичних подій.

Становище Західної України в другій половині 30-х рр. ХХ ст. було дуже важким, польський уряд старався всіма засобами насаджувати тут свої порядки, а головне, скривджуючи українське населення, впроваджувати всі “вольності” для поляків. Звичайно, що українці не хотіли з цим миритись, адже закрилось багато українських шкіл, заборонялась українська культура, українці не могли знайти роботу, а головне тяжко було перебувати на хорошій посаді чи займатись підприємництвом, переслідувались українські громадські організації, всі заперечення чи вимоги карались арештами та ув'язненнями, тому українці перейшли до активної боротьби за свої права на що польський уряд відповів масовими покараннями.

Н.Мизак засвідчує, що перші масові арешти національно-свідомих громадян Східної Галичини почалися з 16 на 17 червня 1934 р. та під час цієї великої поліційної акції власті схопили усіх, кого вважали неблагонадійними. Усі місцеві поліційні постерунки, повітові в'язниці були заповнені патріотами краю. З тих пір у Польщі запрацював тюремний конвеєр, який ні на мить не зупинявся до її розвалу в умовах початку Другої світової війни. Найбільш відомих патріотів та підпільників відпроваджували до концтабору – Берези Картузької [14, с.43]. Польський уряд боявся українських національних повстань які могли б призвести до революційного спалаху, тому кожний, навіть самий малий факт, був переслідуваний польською поліцією, а всі активісти введені до списку “неблагонадійних”, поширювались арешти, ув'язнення, тортури.

З часом, бачачи великий супротив українства, польська влада розпочала репресії, особливо над молодістю інтелігенцією Галичини, багатьох заарештували та ув'язнили. Боячись тюремних знущань, всі односельці хто попав на допит часто здавали всіх хто на їх думку були в ОУН, тому діяльність чим більше утаємничувалась, в селах створювались маленькі групи тільки тих які собі довіряли і діяли з крайовою організацією. В “Бережанській землі” читаємо, що “члени ОУН були організовані “п'ятками”, і бувало, що в селі існували й по кілька п'яток, що про себе не знали” [9, с.285]. С.Левецький пише дещо ширше про склад ОУН: “1938 р. мене призначено надрайонним провідником. У склад надрайону входило 28 сіл. Бережанський повіт мав три надрайони. Організаційна побудова сітки ОУН в тому часі виглядала так: станиця або одне

село, підрайон – три села, район – дев'ять сіл, надрайон – 28 сіл, повіт – три надрайони... В початках існування ОУН райони й надрайони були в одноособових складах... 1938 р. всі села Бережанщини мали сильну і справну сітку ОУН” [10, с.228]. Така ж мережа організованості існувала по всіх повітах Західної України, головним завданням було дотримуватись неймовірної конспірації, залучати лише самих стійких і сильних духом, які б в разі арешту не видали своїх побратимів.

В другій половині 30-х років польська поліція все більше вистежувала і натрапляла на членів ОУН тому конспіративність дій була першочерговим завданням. Для прикладу, зі спогадів Василя Галаса – “Орлана”, дізнаємось, що “приблизно в жовтні 1939 року у Бишківському лісі відбувся збір керівних кадрів ОУН Бережанського повіту. Збір був організований з такими строгими вимогами до його учасників, що нам було категорично заборонено знайомитись, розмовляти з іншими учасниками. Збір відбувся темної ночі на лісовій поляні. Коротка палка промова когось із вищих керівників – і розхід” [11, с.227]. Таких тверджень від учасників ОУН можна почути багато. Керівники організації розуміли, що в разі арештів, дехто може не винести тих надмірних знущань в катівнях і розкаже про інших, а коли не знає, то й нічого не скаже.

І незважаючи на те, що в 1939 р. ОУН розпалась на дві групи ОУН-Р або ОУН-Б – революційну чи інакше бандерівську, і ОУН-М – мельниківську, та все ж їх боротьба зводилась до головної мети – вибороти незалежність України. Провід Українських Націоналістів (ПУН) або ОУН-М очолений А.Мельником в більшості перебував в еміграції, їх боротьба була більш поміркованою, а молоді радикали – ОУН-Б чи ОУН-Р на чолі з С.Бандерою вели постійну підпільну боротьбу в Західній Україні. Шляхи досягнення мети державотворення обох груп також різнились: бандерівці бажали радикальних змін “уже” (тобто з початком війни) і тому 30.06.1941 р. проголосили відновлення незалежної Української держави, а мельниківці обрали “поступовий” шлях переходу. Обидві групи плекали надію здійснення своїх мрій за допомогою Німеччини, але якщо на початковому етапі мельниківці планували самостійний поступовий перехід, та побачивши неможливість, понадіялись на німецькі війська вкінці війни, то бандерівці очікували на підтримку вже з початком війни, але коли німці розігнали новоутворений очолений Я.Стецьком уряд у Львові – зрозуміли, що можна надіятись тільки на себе і власні сили. Різні погляди у методах боротьби та управлінні ще глибше розколювали ОУН.

Здійснюючи антиукраїнську національну політику, польський уряд усвідомлював, що в разі війни, українці стануть на сторону Німеччини проти поляків і тому по селах проводили розвідку за діяльністю членів різних українських організацій, особливо за членами ОУН. Поляки боялись збройного повстання українців. У повідомленні від 4 травня 1939 р. в Інформаційних записках львівської поліції вказувалося, що ОУН видала розпорядження своїм членам та прихильникам в якому наголошувала, що у разі військової мобілізації у Польщі, щоб від неї ухилилися і чекати наступних інструкцій та наказів [2, арк. 37]. Якщо ж світова війна не почнеться, від загальної мобілізації не ухилитися, щоб не бути заарештованим поліцією. Також, згідно з даними МВС Польщі щодо майбутніх планів і підготовки повстання ОУН, Генеральний інспектор Збройних сил, маршал Е. Ридз-Смігли наказав 22 серпня 1939 р. тримати бойову готовність армійським частинам 6-го Львівського корпусу [2, арк. 37], для того щоб можна було відразу придушити це повстання і не дати йому розгорнутись по всій Галичині. Побоювання були ненамарними – протипольське повстання українськими активістами таки готувалось і про це можемо знайти в дослідженні Т.Гривул [13, с.230].

Підтвердженням підготовки українського повстання послужила виявлена відозва до польського населення Галичини “Поляки” (“Polacy!”), яку, як вказувала польська поліція, було розіслано зі Львова у всі повіти листами до місцевої польської інтелігенції. В даних акціях поліція підозрювала представників українських партій чи орга-

нізацій, насамперед ОУН, так як саме їм, в першу чергу, потрібно нагнітати дестабілізаційні процеси на українських етнічних землях проти польської держави, твердження спирались на те, що оскільки у тексті було багато орфографічних помилок, його писав представник не польського походження [2, арк. 232–233, 236, 240, 244, 255.].

Про цю ж відозву говорить і М.Посівнич, вказуючи, що автори цієї відозви закликали польське населення Західної України, напередодні Другої світової війни, до повного розуміння та співпраці між сусідніми народами. Вони зазначали, що у вихорі світової війни Польща й Україна можуть зникнути з політичної карти світу. Тому Комітет поляків із східних кресів закликав співвітчизників до співпраці з українцями, інакше – їх чекає смерть або вигнання. У ній автори ніби пророкували подальшу долю і закликали до свідомого вибору, поки ще не пізно виправити свої попередні помилки. В ній зазначалося, що “ми зуміли налаштувати [українців] так, що вони проти поляків готові йти навіть з чортом” та, що “кожна пацифікація українців на кресах [Західній Україні] це копання гробу для всього польського на цій землі”. Наприкінці відозви автори ще раз закликали до спільного порозуміння між братніми народами. На жаль, на ці застереження ніхто з політиків й суспільства не звернув уваги, тож найгірші прогнози з літа 1939 р. справдилися у 1942–1948 рр. [15, с.346–347]. Та все ж не відомо хто написав дану відозву поляки чи українці, але очевидно, що поляки розуміли силу українських організацій і боялись їх виступів, а українці уже були на стільки налаштовані проти поляків, що готові в любую хвилину йти на боротьбу.

Підготовлені оунівці створювали боївки, на Бережанщині вони розташовувались переважно в нараївських та бережанських лісах. На противагу бойовикам ОУН польська влада створила “Народну оборону” з молодих поляків, роздали їм зброю і надіслали в українські села для проведення віча які закликали до оборони Польської держави. Українці ж розганяли їх, часто такі віча закінчувались бійкою, на яку викликали польську поліцію і заарештовували учасників, та поляків скоро відпускали, а от українців або ув’язнювали, або відпустивши ще довго переслідували.

Українські зібрання молоді проходили біля могил Українських січових стрільців, часто на горі Лисоня біля м. Бережани, яку самі й насипали. 1933 року ОУН виступила проти запровадження польської мови в школах. Ці акції проходили у різній формі. У с. Ценеві, наприклад, підпільники вночі зірвали зі стін у класах портрети польських вождів і написали: “Хай живе Україна!”, “Геть з польськими школами” [14, с.37]. Поліція негайно розпочала арешти. Інший приклад наведений Н.Мизак: у с. Криве відбувся шкільний бойкот, коли під керівництвом ОУН дівчата не ходила до школи кілька тижнів. З повіту приїздило начальство й просило йти до школи, а потім і погрожувало. Селяни вимагали введення навчання українською мовою. Уряд змушений був поступитися і незабаром до села приїхали двоє молодих учителів української мови – Галина Бородайківна і Марія Питлівна. У шкільному протесті підпілля ОУН вийшло переможцем і ще більше зміцнило свої позиції. Часто підпільники ОУН у знак протесту нищили польські прапори, і влада змушена була організувати їх охорону. Отже, революційна боротьба ОУН з польським окупаційним режимом загострювалася з вини польської сторони, яка не визнавала права українців на вільне життя. ОУН виступала захисником українських інтересів й отримувала від народу загальне схвалення та підтримку [14, с.37].

Тасмна польська поліція вела постійне спостереження за українським населенням і всіх підозрілих вносили до спеціальних списків, потім ретельно перевіряли, особливо до таких “ворогів народу” було віднесено представників ОУН, УНДО, “Лугу”, “Просвіти”, “Соколів”, “Пластів” та всю інтелігенцію Західної України. Працівники поліції склали на них довідки для майбутнього в разі необхідності, та в 1939 р. цими документами скористалась нова радянська влада і, не розбираючись конкретно, почали за даними списками запроторювати всіх до в’язниці. На прикладі Бережанщини

можна сказати про Франца Коковського, який був адвокатом Г.Дуди, котрого польські власті звинувачували у переховуванні зброї, одночасно вказуючи, що дана особа належить до ОУН. Але справу Г.Дуди було оформлено так, що в час приходу радянської влади під переслідування, арешт та ув'язнення попав і його адвокат – Ф.Коковський [6, арк. 17, 39]. З даної справи, як і з багатьох інших, була можливість звинуватити людину у всяких злочинах і тому енкаведисти вказали, що Ф.Коковський був заарештований у грудні 1939 р., оскільки входив до “фашистської організації ОУН, яка готує збройне повстання проти радянської влади” і являється “ворогом” радянського народу [6, арк. 4].

Засудивши більшість за вказаними списками польської поліції, представники радянського уряду на початку 1940 р. звинуватили ОУН в “антирадянській діяльності за кількома напрямками” [4, арк. 84] і сказали, що більшість уже “викрито й знешкоджено в деяких районах, насамперед Бережанському, Бучацькому, Зборівському і Козівському” [6, арк. 12]. О. Вадіс, виступаючи в лютому 1940 р. перед партійним керівництвом, заявив, що з допитів заарештованих не видно “активної підготовки збройного повстання з метою насильного повалення радянської влади і створення самостійної України” [6, арк. 84] так як не було здійснено “проведення терористичних актів над партійно-радянськими працівниками й особами української національності з місцевого населення”, що є серйозними “аргументами” того, що ОУН на даному етапі не є сильною організацією [6, арк. 85]. О.Вадіс сказав, що за весь період було лише два напади на колгоспи з метою пограбування і спроба роззброїти міліціонера, така несуттєва діяльність не викликає особливого занепокоєння [6, арк. 84].

Але думка про те, що ОУН дуже слабка виникла через велику конспірацію, її представники готовились до значно більшого заходу. Кожен крок членів Організації українських націоналістів був відчутним серед населення, українці відзивались дуже позитивно і очікували на покращення, а поляки побоювались такої боротьби. Очевидці цих подій згадують, що Діяльність ОУН в Галичині за неповні десять років важко переоцінити. Це найперше, масова виховно-пропагандивна робота, себто, поширення підпільної літератури, пропаганда культу героїв, висипання могил та вшанування пам'яті борців за Україну; виховно-організаційна праця в легальних організаціях, школах, “Просвітах”, “Соколах”, “Лугах”, “Рідній школі” [12, с.33].

Спираючись на документи польської влади, радянські урядники розпочали не тільки ув'язнення, а й масову депортацію “осадників-поляків, що осадили Західну Україну в Сибір і на північ Росії” [7, арк. 139]. Говорилось, що депортації підлягають поляки-чиновники і куркулі, та майже всі вони відступили разом з польським фронтом, тому дана акція застосовувалась до українців, переважно інтелігенції та представників різних організацій. З лютого 1940 р. Тернопільським обласним комітетом КП(б)У було прийнято “Рішення політбюро ЦК ВКП(б) запропоноване від 19 січня 1940 р. як “Питання, пов'язані з виселенням осадників” [7, арк. 139-140]. За даним рішенням з Тернопільської області було депортовано понад 9 тисяч сімей, особливо тих яких підозрювали в причетності до ОУН.

Виходячи з такої постановки питання, оунівці визначали для себе конкретну мету боротьби, а це – “збройна боротьба з окупаційними московськими військами, очищення всієї української землі від ворожих сил, оборона української держави і її кордонів, безпека життя, праці і майна всіх громадян Української держави” [1, арк. 2]. Розуміючи, що самостійно буде важко відірватись від Радянського Союзу, вирішили на початковому етапі піти на зближення з Німеччиною, вказуючи, що “головна роль у першій стадії війни на Сході належить німецькій армії. Поки німці будуть битися з москалями, ми мусимо створювати свою сильну армію, щоб потім спільними зусиллями приступити до поділу світу і до його впорядкування” [1, арк. 6], розуміючи під цим відокремлення всієї України як самостійної незалежної держави, створюючи “Українське військо” і складаючи присягу на “вірність і карність нації, Українському

урядові і Проводові українських націоналістів” [1, арк. 6-7]. Згідно такого плану дій і у великій конспірації ОУН розпочала свою наполегливу роботу по створенню військових загонів. Але ця діяльність велась надто підпільно, не даючи уже новій владі причин до масових арештів та ув'язнень.

Отже, на початку 30-х рр. ХХ ст. польський уряд розпочав масові переслідування членів Організації українських націоналістів, арешти та ув'язнення стосувались дуже багатьох українців, навіть і тих, хто не мав відношення до українського національного руху. Тому в другій половині 30-х оунівці перевели свою діяльність у повністю підпільну, але дуже активну. Готуючись до революційних подій, українство по всіх селах і містах таємно створювало малі групи, які мали б стати провідниками революційних повстань. Одночасно велись і відкриті виступи проти польських шкіл, польської мови навчання, святкувань польської державності, проводились бойкоти і саботажі всій антиукраїнській політиці і простим проявам. З осені 1939 р. прийшла радянська влада, яка також розпочала переслідування й арешти українських активістів. Тому українці підпільно готовились до великого революційного повстання шляхом створення таємних шкіл по підготовці до великої боротьби за незалежність України.

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 41.
2. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАУ у Львові). – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 500.
3. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 500.
4. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 205. – Оп. 1. – Спр. 969.
5. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО). – Ф. 231. – Оп. 1. – Спр. 1545.
6. ДАТО. – Ф. 3429. – Оп. 3. – Спр. 384.
7. ДАТО. – Ф. П-1. – Оп. 1. – Спр. 6.
8. ДАТО. – Ф. П.1. – Оп. 13. – Спр. 3.
9. Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник / [упоряд. В. Бемко] – Видавець : Комітет “Видавництва Бережани”. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1970. – 783 с.
10. Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник. Т. 2 / [упоряд. Л. Бабій, В. Берднарський, Б. Мельник]. – Торонто ; Нью-Йорк ; Лондон ; Сідней ; Бережани ; Козова, 1998. – 899 с.
11. Бережанська земля. Книга пам'яті. Т. 3 / [упоряд. В.Савчук] – Тернопіль : Збруч, 2006. – 795 с.
12. Борещь Ю. Шляхами лицарів ідеї і чину / Ю. Борещь. – К., 1995. – 294 с.
13. Гривул Т. Протипольське повстання на Західній Україні у вересні 1939 р. / Т. Гривул // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: історичні науки. – Острог : Нац. ун-т “Острозька академія”, 2003. – Вип. 3.
14. Мизак Н. За тебе свята Україно. Бережанський повіт у визвольній боротьбі ОУН, УПА. (Козівський район) / Н. Мизак // Питання історії України : у 7 кн. К. 6. – Чернівці, 2007. – 272 с.
15. Посівнич М. Відозва комітету поляків зі східних кресів 1939 року/ Посівнич М. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність/ НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Вип. 13: Україна у Другій світовій війні: україно-польські стосунки. – Львів, 2005. – С. 346–347.
16. Троханяк О. С. Важке становище західних українців під польською окупацією у другій половині 1919–1920 рр. (на прикладі Бережанщини) / О. С. Троханяк // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал / гол. ред. Б. Фенюк. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – Вип. 2. – С. 33–38.
17. Троханяк О. С. Польська репресивна політика початку 1930-х рр. у Галичині / Троханяк О. С. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія. / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 2. Ч. 4 – С. 16–20.
18. Троханяк О. С. Причинно-наслідковий зв'язок Виникнення та діяльності Української військової Організації / Троханяк О. С. // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2015. – Вип. 103 (№ 12). – С. 28–32.
19. Троханяк О. С. Соціально-економічне і політичне становище українців Бережанщини на початку 20-х рр. ХХ століття / О. С. Троханяк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія : Історія / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – Вип. 2. – С. 49–54.

20. Троханяк О. С. Українсько-польські відносини (на прикладі Бережанщини) / О. С. Троханяк // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 61 (№ 6). – С. 48–50.

В данной статье исследуется и анализируется борьба Организации украинских националистов во второй половине 30-х годов. в Галиции и в частности на Бережанщине. На основе различных источников доказано, что деятельность ОУН была подпольной, во избежание арестов и заключений, которые постоянно проводила польская, а затем и советская власти, но были и открытые акты протеста против польского языка в школах, запрета украинской культуры, организаций и т.д.

Ключевые слова: Организация украинских националистов, борьба, подполье, протесты, выступления, обращения, полиция, аресты, заключения.

This article examines and analyzes the struggle of the Ukrainian nationalists in the second half of the 30-th century. Galicia and in particular Berezhany. Based on various sources proved that the OUN underground was, to avoid arrests and imprisonments that are constantly held Polish and Soviet power, but there were open acts of protest against the Polish language in schools, ban Ukrainian cultural organizations, etc.

Keywords: Organization of Ukrainian Nationalists, fight, underground, protests, speeches, proclamations, police, arrests, imprisonment.

УДК 94(477): 93/1991

ББК 63.3 (4 Укр)

Віталія Дем'янчук

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ І. ГЕЛЯ У ПЕРІОД РОЗВАЛУ КОМПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР (СІЧЕНЬ – СЕРПЕНЬ 1991 р.)

Проаналізована громадсько-політична діяльність відомого українського дисидента, політв'язня, публіциста Івана Геля напередодні відновлення української державності у 1991 р. Зазначено, що основну увагу у цей період дисидент приділив роботі у Львівській обласній раді першого демократичного скликання, Президія якої відіграла надзвичайно важливу роль в ослабленні комуністичних сил на Львівщині зокрема та регіоні – загалом. На посаді заступника голови радянського органу влади він утверджував національні ідеали, викривав комуністичні злочини, гостро критикував усіх тих, хто своїми діями безпосередньо або ж опосередковано перешкоджав наблизенню суверенітету Української держави. Зроблено висновок, що найбільшим досягненням Львівської обласної ради І. Гель вважав мобілізацію патріотичних, державницьких сил Галичини на розвал і демонтаж комуністичної системи.

Ключові слова: І. Гель, громадсько-політична діяльність, Львівська обласна рада, ухвала, КПУ.

Іван Гель – відомий український громадсько-політичний діяч, політв'язень, дисидент, публіцист, голова Комітету захисту УКЦ, депутат Львівської обласної ради. М. Маринович, проаналізувавши його життєвий шлях, відзначав: “Виростав Іван Гель... в силовому полі змагань за національну державу, а тому змалечку знав, що рідну землю українець має боронити. Чи так уже несподівано, що формування програми “боротьби за державність України”, розповсюдження самвидаву, організація протестних акцій в ув'язненні та на волі, співредагування “Українського вісника”, співучасть в організації Української Гельсінкської Спілки й Народного Руху України, а врешті й праця на посаді першого заступника голови Львівської обласної ради першого демократичного скликання – все це його особисті офіри, складені до жертovníка незалежної України?” [12].

Чимало українських сучасних політологів відзначають, що боротьба за відновлення суверенітету України між комуністичними силами і національно-демократичними вступила в останню фазу у січні 1991 р., що пов'язано із подіями в Литві. Актуальність представленої статті, яка присвячена аналізу політичної та громадської діяльності І. Геля у контексті суспільно-політичних процесів січня – серпня 1991 р., зумовлюється не тільки, і не стільки, відсутністю публікацій із окресленої проблеми, а, передусім, внеском дисидента у відновлення Української державності. На жаль, громадсько-